

OSMANLI-HİNT İLİŞKİLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

(XV-XVIII. YÜZYIL)

H.Hilal ŞAHİN¹

ÖZET

XVI. yüzyılda hemen hemen İslam dünyasının hamisi, gaza ve cihadın temsilcisi olarak kendini bu dünyaya kabul ettirmiş olan Osmanlıların Hindistan'a karşı sergilediği tutum, benimsediği politika, şüphesiz ki çok önemlidir. Hindistan siyaseti, Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğu'da İran'dan başka ülkelerle de ilgilendiğini görmek açısından kayda değer. Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğu'ya yönelmesi kuşkusuz çok önemli nedenler içermektedir.

Osmanlı İmparatorluğu, Hindistan hükümdarlarıyla diplomatik münasebetler kurarak bu iş birliğini hayata geçirmek için çaba sarf etmiştir. Bu genişleme politikasını göz önünde bulundurarak Osmanlı-Hint münasebetlerini incelemek ve bu imparatorluklar arasında kurulan kültürel ve diplomatik dünyayı tanımak, ilişkileri bir bütün olarak incelenmek, her iki toplum arasındaki diplomasiyi ve aralarında oluşan uluslararası hukuku anlamak açısından oldukça önemlidir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun genişleme politikasına uygun olarak Batı'daki hâkimiyeti hakkında kapsamlı bilgi veren çok kaynak bulunmakla beraber, İmparatorluğun Doğu politikasıyla ilgili kaynakların yeterli olmadığı aşikârdır. Mevcut kaynakların da Arapça olarak kaleme alındığı bilinmektedir. Hindistan ile ilgili kaynakların büyük kısmı İngiltere başta olmak üzere Avrupa arşiv ve kütüphanelerinde bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Hint, İslam, İngiltere, Türk, Orta Asya, Doğu politikası

---

¹ * Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Hindoloji Anabilim Dalı.

AN OVERVIEW ON THE OTTOMAN-INDIAN RELATIONS (XVI-XVIII. CENTURY)

ABSTRACT

In the 16th century, as the accepted patron of the Islamic world and representative of war and jihad, Ottomans' attitude and the policies exhibited against India, without a doubt, had significant importance. India politics is remarkable as it shows that Ottoman Empire had interests in countries to the east other than Iran as well. Certainly, Ottoman Empire's act of making for the east contains many important reasons.

The Ottoman Empire, by establishing diplomatic relations with India monarch made efforts to implement this cooperation. Examining the Ottoman-Indian relations by taking into account this expansion policy and recognise the cultural and diplomatic world established between these empires, studying relationships as a whole, is very important with regard to understand the diplomacy between the two communities and the international law that occur between them.

Although there are many sources providing comprehensive information about the domination of the Ottoman Empire in the West in accordance with the enlargement policy, it is clear that the relevant resources are not adequate to the Eastern policy of the empire. It is known that the available resources are written in Arabic. The majority of resources related to India are located in archives and libraries of Europe, especially England.

Keywords: Ottoman, Indian, Islamic, England, Turkish, Central Asia, East policy.

Çok farklı dinî ve etnik grupların yaşadığı Hindistan'a Türklerin ilgisi M.Ö. I. binin başlarına kadar uzanmaktadır.² Ancak Türklerin Hindistan'da etkili olması, Gazneliler Devleti'nin kuruluşuyla (963-1187) başlayacak,³ Sultan Mahmut (990-1030) döneminde en yüksek seviyeye ulaşacaktır.⁴ Bu dönemde, Türklerin Hindistan'da derin izler bıraktığı bilinmektedir.⁵ Ancak bu münasebetler kuzeydeki bozkırlardan güneydeki şehirlere, meskûn mahallelere akan Türk topluluklarını cihat vb. amaçlarla Hindistan'a yaptıkları akınlardan ileri gidememiştir.⁶ Her yönden müteceviz eden Gurlulardan Gazne Hâkimi Mu'izz ed-dîn Muhammed Gûrî'nin tamamen Türk Memluklu ordularla Hindistan'a yaptığı akınlar kalıcı sonuçlar bırakacak⁷ ve özellikle 1192'de Tarain'de kazanılan zaferle Hindistan'da 1857'ye kadar sürecek olan Türk hâkimiyetinin temelleri atılacaktır.⁸

Mu'izz ed-dîn Muhammed'in Gûrî'nin memluklarından Hindistan Melikliğine atanan Kutb ed-dîn Aybeg⁹ (1206-1210) 12 yıl gibi kısa bir sürede Lahor üstünden hareketle Kuzey Hindistan'ın özellikle Ganj Deltası'nın orta kısımlarını oluşturan bölgeyi tamamen hâkimiyeti

² Salim Cöhce, "İlk Çağda Hindistan'da Türk Varlığı", *Hindistan Türk Tarihi Araştırmaları I/1* (Ocak-Haziran 2001), Malatya, s. 9.

³ Erdoğan Merçil, "Gazneliler ve Hindistan", *Türk-Hint İlişkileri Sempozyumu Bildirileri*, (Ankara 31 Ekim-1 Kasım 2002) Ankara, s.58.

⁴ Salim Cöhce, "Gaznelilerin Hindistan Hâkimiyetleri" *Türkler IV*, Ankara 2002, s. 523.

⁵ Selçuk Duman, "Atatürk Dönemi Türkiye Hindistan İlişkileri", *Turkish Studies*, Volume 9/4 (Spring 2014), Ankara, s.390.

⁶ Erdoğan Merçil, *Gazneliler Devleti Tarihi*, Ankara 1989, s. 49.

⁷ Mu'izz ed-dîn Muhammed'in Gazne'ye atanmasından sonra [Bkz. Cüzcânî I. s. 396] Gur devleti iki ana grup halinde idare edilmeye başlandı. Bu ailede akrabalık bağları çok kuvvetli olduğu için bu husus sonuçta her hangi bir meseleye sebep olmamıştır. Dolayısıyla Sultanü'l-Azam Gıyâs ed-dîn, Gur bölgesinde, umumiyetle de Firûzkuh'da oturuyor ve kuzeyden gelebilecek tehditleri önlemeye çalışıyordu. Güneyde ise Gazne bir üs haline getirilmişti. Bkz., Salim Cöhce, "Gaznelilerin Hindistan Hâkimiyetleri", s. 524vd.

⁸ Salim Cöhce, "Hindistan'da Kurulan Türk Devletleri", *Türkler VIII*, Ankara 2002, s.716vd.

⁹ Bkz., Salim Cöhce, "Gaznelilerin Hindistan Hâkimiyetleri" s.524vd.

altına alacak ve Efendisinin 1206'da şehit edilmesi üzerine bağımsızlığını ilan ederek Hindistan'daki ilk Türk hâkimiyetini yani "Kutbiler" dönemini başlatacaktır.¹⁰ Bu hâkimiyet damadı ve oğulluğu Şemseddin İltutmuş ile birlikte yerleşik bir iktidar hâline dönüşecek ve Delhi Türk Sultanlığı şeklinde ifade edilen bu siyasi yapılanma, Şemsiler (1211-1266), Balabanlılar (1266-1290), Kalaçlar (1290-1320) ve nihayet Tuğluklar (1320-1414) dönemlerinde yaklaşık 200 yıl sürecektir.¹¹

1414'te bu hâkimiyet, Seyyidiler (1414-1451) arkasından Ludiler (1451-1517) gibi yerli İslam hanedanlarının eline geçecektir. Nitekim 1495'de Portekiz armadası Hint karasularına girerken Hindistan'da birliğin temsilcisi sayılan Ludi Hanedanı da sarsılmış bir istikrarsızlık dönemine girmiş bulunuyordu.¹² Ancak bu Hanedan'ın en güçlü hükümdarlarından biri olan İskender Ludi (1495-1517) bu istikrarsızlığı giderecek ve mevcut zafiyeti izole ederek güçlü bir teşekkül olarak tekrar ortaya çıkacaktır. Bu arada Ludilerin güneyinde Madure başkent olmak üzere ortaya çıkan Behmeni¹³ Devleti (1347) Dekken yaylasına yayılmış ve Guigurko'yu ele geçirerek burayı yeni başkent hâline getirmiştir. Bu arada Muhammed Şah, Goa'yı zapt ederek denize ulaşmış, dolayısıyla Portekizlilerle ilk temas mevkiinde yerini almıştır.¹⁴

Ludilerin Hindistan'a hâkim olduğu dönemde Osmanlı baskısından iyice bunalan Avrupa'nın denizci toplulukları değişik arayışlar içine girecek ve bunlardan Portekizliler Afrika'yı güneyden dolaşarak Hint sularına ulaşmayı başaracaktır.¹⁵ Portekizlilerin ilerde büyük bir tehlike kaynağı hâline geleceğini gören Mehmet Şah Behmeni, aynı zamanda âlim ve fazıl bir kişi olan Veziri Hoca İmâmüddin Mahmud Gâvân'ı fetih münasebetiyle elçilik heyetinin başında İstanbul'a göndererek¹⁶ Osmanlılarla münasebetlere başlamıştır.¹⁷

Hoca İmâmüddin Mahmud Gâvân, Osmanlı Sultanı ve diğer yöneticiler nezdinde çok olumlu bir izlenim bırakmış, bu da iki devlet arasındaki münasebetlerin sağlam bir zemin temin etmiştir.¹⁸

¹⁰ Günümüz araştırmacıları ise umumiyetle "Delhi Sultanlığı" demekle yetinirler. Bkz., Salim Cöhce, "Gaznelilerin Hindistan Hâkimiyetleri" s. 524; V. D. Mahajan, *The Sultanate of Delhi*, Delhi 1970, s.95.

¹¹ Mübarek Galip, Y. Saadettin Gömeç, *Hindistan'da Türkler*, Berikan Yayınevi, Ankara 2000, s.54vd.

¹² Kenan İnan, "Hint Okyanusu-Portekiz" *Türkler IX*, Ankara 2002, s.383.

¹³ Bu Hanedanla ilgili olarak bkz., C.E. Bosworth, *İslam Devletleri Tarihi*, İstanbul 1980, s.254-8.

¹⁴ Kenan İnan, "Hint Okyanusu-Portekiz" *Türkler IX*, Ankara 2002, s.383.

¹⁵ Neslihan Durak, "Hind Sularında Portekiz Hâkimiyetinin Tesisi", *Hindistan Türk Tarihi Araştırmaları*, I/1 (Ocak-Haziran 2001), s.91.

¹⁶ Salim Cöhce, *Türk İstiklal Mücadelesi ve Hindistan*, Tarihte Türk-Hint İlişkileri Sempozyumu (31 Ekim-1 Kasım 2002), Kongreye Sunulan Bildiriler, Ankara 2006, s.129.

¹⁷ Genel bir değerlendirme için bkz., Azmi Özcan, "Osmanlı Babürlü Devleti Arasındaki İlişkiler", *Türkler VIII*, s.761vd; Salim Cöhce, "Türk İstiklal Mücadelesi ve Hindistan", s.129.

¹⁸ Salim Cöhce, "Büyük Ortadoğu Projesi Bağlamında Hindistan ile Ortadoğu Arasındaki Tarihi Bağlar ve Güncel İlişkiler" *Akademik Bakış*, II/III, 2008, s.7.

Hoca İmâmüddin Mahmud Gâvân, (1461-1481) Behmenî Sultanlığı'nın sınırlarını oldukça genişleterek ülkede muazzam bir refah dönemi başlatacaktır.¹⁹ Onun bu başarısı, Hindistan ticaretinin, Osmanlı toprakları ve hatta Balkanlara kadar genişlemesini mümkün kılar.

1498 Mayıs'ında Portekizlilerin Hint sularında etkili olmaya başladıkları sırada Hindistan zayıf ve politik birlikten mahrumdur. Bu dönem yerli Hindu-Müslüman hâkimiyetinin sarsıldığı bir iğtişâş dönemidir. Delhi'deki merkezi hükümet dağıldığı gibi eyaletleri idaresi altında toplayabilecek kuvvetli bir hükümdar da ufukta görülmemektedir.²⁰

Behmenîler, 1518 yılına kadar çeşitli vesilelerle İstanbul'a elçi göndermeye devam ettiler. Bu arada Portekizliler, 1498 yılında Malabar kıyılarından Kaliküt Limanı'na ulaşırlar.²¹ Kaliküt liman şehri, Arap tüccarlarının merkezidir. 15. yüzyılda Kaliküt Malabar'ın en önemli şehri olarak görülür.²² Öte yandan Osmanlı İmparatorluğu açısından büyük önem arz eden İstanbul'un, 1453 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından fethi, İslâm dünyasına büyük bir şeref ve nüfuz sağlar, İmparatorluğu cihanşümül bir şöhrete ulaştırır. Bu bağlamda İstanbul'u ziyaret eden Mahmud Gâvâ'nın Riyazül İnşası'nda Osmanlılarla ilgili dört mektup bulunmakta, bunlardan bir kısmı bazı Türk münşeatlarında da yer almaktadır. Bu mektuplardan başka, Fatih Sultan Mehmet ve onun halefi II. Sultan Bayezid'in Hindistan Müslüman devlet adamlarına yazdığı mektuplardan birkaçı da Türk kütüphanelerinde bulunmaktadır.²³

Behmeni Devleti'nin parçalanmasından sonra ortaya çıkan Müslüman eyaletlerin içinde de karışıklık hâkimdir. Bu kargaşa ortamında, Hindistan yönetiminin Portekizlilere karşı koyması imkânsız görünür. Esasen Portekizliler Hindistan'a geldiğinde (1498) Mahmud Begar (1458-1511) tarafından idare edilmekte olan, deniz gücüne sahip bir devlet olarak sadece Gucerat bulunmaktadır.²⁴

Avrupalıların denizlerde başlattığı Hindistan'a ulaşma ve hâkim olma, ya da yeni zenginliklere sahip olma yarışına XVII. yüzyıldan itibaren karadan Ruslar da dâhil olur.²⁵ Bunun neticesinde doğuda birçok ülke istikbalini yitirirken, Avrupalı güçler Hindistan'ın çeşitli bölgelerini de istila eder. Her geçen gün Hristiyanlığı dünyaya hâkim kılma arzusu, Türklüğün hâkim olduğu bölgeleri kuşatma dalgası şekline dönüşür. Osmanlıların bu durumun idrakinde olması ve ilk etapta Portekizlilerle belirginleşen bu olaya müdahale edebilmek için 1519 yılında, Süveys'te bir donanma hazırlamaya başlamasına neden olur.

Osmanlı Devleti Hindistan'ın ticari zenginlikleri stratejik değerini çok iyi takdir ettiği halde Avrupalıların bu ülkede sebep olduğu olaylar karşısında gereken hassasiyeti göstermekte gecikir. Ayrıca yerel Hint hükümdarlarının yardım talepleri üzerine 1538 yılında Mısır Valisi Hadım

¹⁹ M.Yakup Mughul, *Kanuni Devri, Osmanlıların Hind Okyanusu Politikası ve Osmanlı-Hind Müslümanları Münasebetleri*, 1517-1538, İstanbul 1974, s.12vd.

²⁰ Kenan İnan, "Hint Okyanusu-Portekiz", s.383.

²¹ M. Yakup Mughul, s.81.

²² Enver Konukçu, *Hindistan'da Kurulan Türk Devletleri* (1120-1414), Ankara 1987, s.348.

²³ M. Yakup Mughul, s.93.

²⁴ John Richards, "Moghul Period" Cambridge History of India, Cambridge V. 1996, s. 191vd.

²⁵ Hermann Kulke, *Hindistan Tarihi*, (nşr: M.Günay), Ankara 2001, s.283vd.

Süleyman Paşa'nın yönetiminde 76 parça gemi ve 20 bin kişiden oluşan bir donanmanın Diu önlere gönderilmesiyle başlayan teşebbüsten önemli bir sonuç çıkmaz.²⁶ Ona rağmen Hintliler bu seferi unutmaz ve yıllarca Türklerin doğu sularında sahip olduğu büyük bir deniz gücünün hayaliyle yaşar.

Barbaros Hayrettin ve haleflerinin Akdeniz'i tam bir Türk gölü haline getirdiği bir dönemde Hint Okyanusu'nda Portekizlilere karşı belirgin bir üstünlüğün sağlanamamasını, önceliğin Batı'daki sorunlara verilmesiyle açıklamak mümkündür.²⁷ Bu zaman zarfında iki ülke arasında durağan bir siyasi döneme girilir. Son olarak XVII. yüzyılda birkaç elçilik heyetinin karşılıklı gidiş gelişi izler ancak XVII yüzyılın ikinci yarısından itibaren İran'da Nadir Şah'ın, Mysore hakimi Tipu Sultan'ın (1785-1802) İngilizlere karşı giriştiği mücadele ilişkilerin yeniden canlanmasına sebep olacaktır.²⁸

A. Osmanlı İmparatorluğu'nun Hindistan ile İlgilenmesinin Başlıca Nedenleri

Osmanlı İmparatorluğu'nun 1538'den önce doğrudan Hindistan ile bağlantı kurmamış olduğuna kaynaklarda rastlamaktayız. Daha önce de değindiğimiz üzere her ne kadar bazı Hintli hükümdarların Osmanlılara gönderdiği mektuplar sadece tebrik mahiyetindedir.

Osmanlılar, Portekizlilerin Hint kıyılarının büyük bir kısmını ele geçirmesi üzerine Kanuni Sultan Süleyman'ın Hadım Süleyman Paşa'yı 1538'de Hint sularına göndermesiyle birlikte doğrudan doğruya Hint sularıyla ilgilenir.²⁹ Hadım Süleyman Paşa gibi önemli bir şahsın Hint sularına gönderilmesinin nedenlerini şöyle sıralamak mümkündür:

- Portekizlilerin Hümayûn'a karşı zor duruma düşen Bahadur Şah'ı öldürmüş ve topraklarını gasp etmiş olması,

- Portekizlilerin Müslümanlara çok kötü davranması da Süleyman Paşa'nın Hint sularına girmesine neden olur. Portekizler, işgal ettikleri topraklarda yaşayan Müslümanları öldürmekle yetinmez, Mekke'ye hacı olmak için giden masum Müslümanları da öldürmeye başlar. Müslümanlar için kutsal olan Mekke ve Medine'yi de tahribe başlayan Portekizlilere karşı cihat etmek de Osmanlı sultanları için çok önemlidir.

- Hint meselelerine doğrudan doğruya müdahale için önem arz eden başka bir neden de iktisadi niteliktedir.

- Kızıldeniz ve Hint sularında hâkim kuvvet olan ve Kızıldeniz tüccarları için büyük bir tehlike teşkil eden Portekiz'in³⁰, mağlup edilmesiyle Osmanlıların karşısında hiçbir güç kalmayacağından İmparatorluğu genişletme imkânları mevcuttu.³¹

²⁶ Salim Cöhce, "Türk İstiklal Mücadelesi ve Hindistan"... , s.130.

²⁷ Aziz Ahmed, *Hindistan'da İslam Kültürü Çalışmaları*, (nşr.,L.Boyacı), İstanbul 1995, s.79.

²⁸ Salim Cöhce, "Türk İstiklal Mücadelesi ve Hindistan"... , 132vd.

²⁹ M.Yakup Mughul, s.68.

³⁰ Hermann Kulke, s. 303.

³¹ Muhammet Yıldırım, "*XVI. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin Kızıldeniz, Basra Körfezi, Yemen ve Habeşistan Politikaları*", Isparta 2001, s.8vd.[SDÜ SBE Yayınlanmamış YL Tezi]

- Basra Körfezi ve Hint Okyanusunda güç elde etmekle Osmanlıların manevi düşmanı Safevi Padişahı Şah İsmail karşısında Sultan Süleyman daha kuvvetli bir mevki sağlamış olacaktır.³²

Sonuç olarak 16. yüzyılın en önemli hükümdarı Sultan Süleyman tarafından Hint denizlerinde Portekizlilere karşı yapılan Türk seferi başarısızlıkla sonuçlanır. Büyük bir donanma ve üstün bir topçu kuvveti tarafından desteklenmesine rağmen 16. yüzyılın en büyük Müslüman deniz kuvvetleri, Hint Okyanusu'nda Portekiz nüfuzunu yok etmekte başarısız olur. Süleyman Paşa'ya yardım için Sultan Mahmut (Gazneli) kendisine bir vezir gönderir. Bu sefer, başarıyla sonuçlanmış olsaydı Osmanlı Devleti, Kızıldeniz, İran Körfezi ve Hint Okyanusu'na tek başına hâkimi olacaktı.³³

B.Süleyman Paşa'nın Seferi ve Bu Seferin Osmanlı- Hint Münasebetlerine Tesirinin Değerlendirilmesi

Sultan Süleyman zamanında dünyanın en güçlü İslam Devleti olan Osmanlı İmparatorluğu, aynı zamanda İslam devletlerini tehdit eden tehlikeler karşısında da yegâne sığınacak ve yardım talebinde bulunulacak devlet olarak kendini kabul ettirmiş durumdaydı. Tehdit edilen İslam devletlerinin himayesini asli vazifesi olarak kabul eden Osmanlı Devleti, Portekiz tehdidi karşısında Doğu Afrika, Arabistan ve Hindistan sahillerindeki devletleri himaye mecburiyeti hisseder. Öte yandan Şark ticareti önemli rol oynamaktadır. Hindistan ise Portekiz tehlikesi karşısında ümidini Osmanlı İmparatorluğu'ndan gelecek yardıma bağlamış, karşılıksız olarak Osmanlılardan himaye beklemektedir.³⁴ Hristiyan âlemi ise sadece iktisadi ve ticaret hâkimiyeti kurmakla kalmamış orada yakın zamana kadar süren siyasi hâkimiyetlerini de kurarak Hindistan'ı her bakımdan sömürür. Diğer taraftan Paşa'nın müttefiklerine karşı istihdaf dolu tavrı, Bahadur'un hazinelerine el konması ve Aden Emiri'nin öldürülüşü, ilişkilere büyük ölçüde tesir eder ve Paşa'nın siyaseti iki müttefik arasında iş birliği yapılmamasına neden olur. Böylece Türk seferleri neticesiz kalır ve Portekiz nüfuzu yok edilemez. Bununla da kalmayıp iki Müslüman yönetim arasındaki münasebetler ciddi şekilde zedelenir ve ortak düşmana karşı birlikte hareket etme ihtimali zayıflar.³⁵

C.Hindistan Hükümdarlarıyla Münasebetler

³² Yavuz Ercan, "Yavuz Sultan Selim" *Türkler*, Ankara 2002, IX, s.425.

³³ Razaulhak Şah, "16. Yüzyılda Osmanlıların Şark Siyaseti 1539-1658", Ankara 1960, s.68 [AÜ DTCF, Yayınlanmamış DT]

³⁴ Fevzi Kurtoglu, "XVI. Asırda Hind Okyanusu'nda Türkler ve Portekizliler", İkinci Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler, (İstanbul 20-25 Eylül 1937), İstanbul 1943, s.911-923.

³⁵ Azmi Özcan, "Osmanlı-Hindistan Münasebetleri", TDV *İslam Ansiklopedisi XVIII*, İstanbul 1998, s.85.

Çok eski zamanlara dayanan ve Sakalarla (M.Ö. VIII) başladığı öne sürülen Türk-Hint ilişkileri, Hindistan’da kurulan Türk Devletleri ve Türk asıllı yöneticilerin Hindistan’da göstermiş olduğu faaliyetler dolayısı ile iki toplum arasında çok yönlü olarak devam etmiş, XVI. yüzyıldan itibaren ise Osmanlı Devleti üzerinden Türkiye-Hindistan ilişkilerine dönüşmüştür. Ancak 1850’ler den sonra İngiltere tarafından Hindistan işgal edilmesiyle Türk etkisi önemli oranda kırılacaktır.³⁶

Osmanlı Sultanı ile Müslüman-Hint hükümdarları arasındaki ilk diplomatik ilişkiler bildiğimiz üzere Fatih Sultan Mehmet zamanında başlar. Bu devirde iki ülke arasındaki ilişkileri güçlendirmek için her iki taraf da birbirine elçi ve iyi niyet mektupları gönderir.³⁷

1453 yılında İstanbul’un fethiyle dünyada Osmanlı büyük ün kazanmış ve böylece Güney Hindistan’da bazı Müslüman sultanlar Osmanlı ile diplomatik ilişkiler kurmak ister. 1517 yılında Mısır ve Hicaz’ın alınıp Hilafetin Osmanlı Padişahlarına geçmesiyle Osmanlı-Hindistan ilişkileri hız kazanır. Ayrıca Hindistan’a yerleşen Portekizlileri atmak için Osmanlı birkaç kez Piri Reis ve Seydi Ali Reis gibi kaptanların kontrolünde Hindistan’daki Portekizlilere sefer düzenler.³⁸

Osmanlı padişahları, öncelikle Dekken’daki Behmenî ailesi ve daha sonra aslen Hintli ve Müslüman devletlerle dostluk kurar.³⁹

Hindistan’da Babür Şah, Übeydullah Han’a karşı uğradığı yenilgi neticesinde çok kötü bir duruma düşer. Ümitsizliğe düşen Babür artık dedesi Timur’dan kalma toprakları ele geçirme çabalarının boşa çıkacağını anlar. Bu yüzden Hindistan’a yönelmeye karar verir.⁴⁰ Babür Şah, Osmanlı’nın müttefiki olan Özbeklere karşı Şah İsmail’in yardımını görür.⁴¹

Kuruluşu XVI. yüzyılın ilk çeyreğinde gerçekleşen Babürlü Devleti kısa sürede o çağların en büyük devletlerinden birisi haline gelir ve bütün Hindistan alt kıtasının neredeyse tamamına hâkim olur.⁴²

Devletin ismi hakkında bir mutabakat yoktur. Doğu literatüründe ve bizde devletin kurucusu olan Babür Timur’un soyundan geldiği için Timur’un nisbesi makamındaki Gürkani adıyla da anılmaktadır. Aynı şekilde bizzat Hind Müslüman belgelerinde bu devlete Çağatay Devleti şeklinde de atıflar mevcuttur. Batı da ise yanlış bir şekilde bu devlet Moğol Devleti olarak anıla gelmiştir.⁴³ Bunun sebebi Hindistan’a kuzeyden gelen tehditler genel olarak Moğol olarak nitelendiği için tabiatıyla Babür’ün orduları da bu şekilde anılmış ve yerli literatüre bu adla

³⁶ Selçuk Duman, s.390.

³⁷ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi III*, Ankara 1988, s.261; Azmi Özcan, “Osmanlı ve Bâbürlü Devleti Arasındaki İlişkiler”..., s.92.

³⁸ Muhammet Yıldırım, s.13vd.

³⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, s.261vd.

⁴⁰ Enver Konukçu, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, İstanbul 1989, IX, s. 462.

⁴¹ H.Hilal Şahin, *Ekber Şah ve Dinî Reformu*, Ankara 2014, s.125, [AÜ SBE, Yayınlanmamış DT]

⁴² H.Hilal Çağlayan, *Ekber Şah Döneminde Hindistan*, Ankara 2005, s. XXV, [AÜ SBE, Yayınlanmamış YL]; Hermann Kulke..., 284vd.

⁴³ H.Hilal Şahin, “Babürlülerin Etnik Menşei Hakkında Bir Mülhaza” (*Hacettepe Üniversitesi, II. Uluslararası Genç Halkbilimciler Sempozyumu*), (Hacettepe-Ankara 2014).

geçmiştir. Hindistan'a gelen ilk Avrupalılar öncelikle güneyde, Gucerat bölgesinde yaşayan halkla temasa geçtiklerinden dolayı Babürlüleri onların diliyle nitelemişler, böylece Moğol ifadesi Batı literatürüne de geçmiştir. Şüphesiz Babürlülerin Türk soyundan oldukları herkesçe bilinmektedir.

Bununla birlikte bir galat olarak literatüre geçen Moğol ifadesinden bir türlü vazgeçilememiş, ancak zamanla Babürlülerin gerçek Moğollardan farklılıklarını belirtmek gayesiyle bu terim Mughal olarak yumuşatılmıştır. Bu bakımdan Batılı kaynaklarda Babürlüler için kullanıla gelen Mughal kelimesini kesinlikle Moğollarla karıştırmamak gerekmektedir.⁴⁴

1539-1540 yıllarında Hindistan'ın durumu oldukça karışıktı. Babür'ün ölümüyle yerine Aralık 1530'da büyük oğlu Hümayun yerine geçti.⁴⁵ Hümayun zamanında imparatorluk henüz oldukça gençti.⁴⁶

1539'da Hümayun tahta geçeli 8 yıl olmuştu. 1530'dan 1539'a kadar iyice zayıflamış olan imparatorluk sarsılmış ve artık yıkılacağı aşikârdı.⁴⁷ Hümayun'un tahta geçişinden itibaren cereyan eden hadiseler yeniden meydana çıkar. Babür derebeylik sistemini devam ettirmişti fakat bunun kötü neticeleri onun zamanında devleti etkileyememiş, ölümünden sonra olaylar baş gösterir. Devlet büyükleri padişah olma gayreti içine girer.⁴⁸ Hümayun'un kardeşleri bile ona sadık kalmaz.⁴⁹ Hümayun üç kardeşini farklı yerlere tayin eder. Bunun dışında birtakım iç karışıklıklar olur.⁵⁰ Hümayun'un Osmanlılarla münasebeti yönetimin son derece zor duruma düşmesi sonucu gerçekleşir.

Kanuni Sultan Süleyman zamanında Muzaffer Han'ın oğlu Bahadır Şah, kendisini mağlup eden Hümayun Şah'a karşı Portekizlilerden yardım isterken aynı zamanda Osmanlı hükümdarına da hazinelerini Mekke'de saklamak ve kendisine yardım edebilmek için name ve elçi gönderir.⁵¹

Babürlülerin Hindistan gibi kendilerine yabancı olan bir coğrafyada yüzlerce farklı dil ve ırktan insanları kısa zamanda hâkimiyet altına alarak 300 seneden fazla ülkenin yönetimini elinde bulundurması tarihçiler tarafından o çağların en büyük olayları arasında gösterilmekle birlikte, Türkiye tarihçiliği tarafından ihmal edilmektedir. Bu gelenekte Osmanlı anlayışının payı var mıdır belli olmamakla birlikte aynı devirlerde farklı coğrafyaların hükmedenleri olan ve çağlarına damgalarını vuran bu iki Türk devletinin birbirleriyle yakın ilişkiler içerisinde olmadıkları bilinmektedir.

Babürlülere yapılan ilk atıfların XVI. yüzyılın ilk yarısına ait olduğu kaynaklarda geçmekte olup⁵² Cihangir devrine kadar resmî ilişkiler bulunduğu dair kayda rastlanmaz. Bazı tarihçiler

⁴⁴ Hikmet Bayur, *Hindistan Tarihi: Gurkanlı Devleti'nin Kuruluşuna Kadar (1526-1737)*, Ankara 1987, II, s.1-6; H.Hilal Şahin, *Ekber Şah Döneminde...*, s.132; Enver Konukçu, "Babürlüler Hindistan'daki Temürlüler" *Türkler VIII*, s.722.

⁴⁵ Hikmet Bayur, *Hindistan Tarihi II...*, s. 18-28.

⁴⁶ Bosworth, s. 262.

⁴⁷ Gülbeden, *Hümayunname*, (nşr: M. Kiremit), Ankara 1999, s.120-141.

⁴⁸ Enver Konukçu, "Babürlüler Hindistan'daki Temürlüler"..., s. 488vd.

⁴⁹ Enver Konukçu, "Babürlüler Hindistan'daki Temürlüler"..., s. 492.

⁵⁰ Bosworth, s. 265.

⁵¹ M.Yakup Mughul, s. 95.

⁵² B. Lewis, *The Mughals an the Ottomans*, Pakistan 1968, VII, s. 5.

bu kopukluğun arkasında Timur'un Osmanlıları Ankara Savaşı'nda (1402) mağlup etmesinin anıları ve Hindistan'da kuvvetlenmeye başlayan Babürlülerin, Osmanlılar tarafından önceleri şüphe hatta biraz da endişe ile karşılanmış olması ve iki devletin Türk-İslam dünyasının liderliği hususunda taşıdıkları rekabet duygusunun payı bulunduğu değinmektedirler.⁵³ Aradaki ilk kayda değer irtibat 1555'te Basra'da mahsur kalan Osmanlı donanmasına yardım için Hint kaptanlığına tayin edilen Seydi Ali Reis'in Portekiz donanmasıyla yaptığı çarpışmadan sonra şiddetli fırtınanın tesiriyle Hindistan sularına sürüklenmesi ve daha sonra karaya çıkıp Hümayun Şah ile görüşmesiyle başlar. Bu görüşmede Seydi Ali Reis Osmanlı elçisi kabul edilerek ilgi ve ihtimamla karşılanır. Kaynaklara göre Hümayun'un ilginç bir şekilde Osmanlı sultanlarının üstünlüğünü kabul etmiş gibi görüldüğü, Seydi Ali Reis'e Hindistan'ın mı yoksa Vilayet-i Rûm'un mu büyük olduğunu sorduğu, Seydi Ali Reis'in de "Hindistan'ın, yedi iklime hükmeden Osmanlı padişahının mülkünün onda biri kadar bile olmadığı" şeklinde cevap verdiğine rastlamaktayız. Daha sonra seyyahlardan duyulan haberlere göre Çin'de bile Osmanlı padişahının isminin hutbelerde zikredildiğini ifade ettiğinde, Hümayun gayet mütevazı bir şekilde, "Hakikaten yeryüzünde padişahlık namı Devletlû Hüdavendigâr'ın hakkıdır başkalarının değildir.é diyerek, Osmanlı padişahlarına dualar eder.⁵⁴ Hümayun'un "padişah" demekle halifeliği kastedip kastetmediği metinden tam anlaşılacakla birlikte, ondan sonra gelen Ekber Şah'ın ilk yıllarında Kanunî'ye yazdığı bir mektupta, Osmanlı Sultanı'nı zamanın halifesi olarak tanıdığı söylenmektedir.

Bununla birlikte, bazı kaynaklarda ilerleyen yıllarda Ekber Şah'ın Osmanlılara karşı menfi bir tavır takındığı ve kendisinin de halife olduğunu iddia etmeye başladığı geçmektedir.⁵⁵ Safevîler ve Özbeklerle beraber Osmanlılara karşı bir ittifak girişiminde de bulunduğu söylenen Ekber'in daha sonra Portekizlilerle birlikte Yemen'e bir saldırı planladığı da yazmaktadır.⁵⁶ 1536'da Burhan Bey adında bir şehzadenin Ekber Şah'a mağlup olarak Osmanlı devletine sığındığı kaynaklarda geçmektedir. Bunun üzerine buna karşı icabeten tedbir alındığı kaydedilmektedir.⁵⁷ Ekber Şah 1573'te Gucerat'ı alarak bir vilayet haline getirmiş ve Hadım Süleyman Paşa zamanından kalma toprakların bazılarını alıp Agra'ya yollamış ise de daha sonraları yani 1578'de Portekizlilerle birlikte Yemen taraflarına bir hareketi görülmemiştir.⁵⁸

IV.Murad zamanında Ekber Şah'ın torunu ve Danyal Mirza'nın oğlu Bay Sungur Mirza, İran'a kaçmış ve oradan İstanbul'a gelir. Hükümdarlığı elde etmek isteyen Bay Sungur'un

⁵³ Azmi Özcan, "Osmanlı ve Bâbürlü Devleti Arasındaki İlişkiler"..., s.92.

⁵⁴ Müslümanlar arasında geleneksel olarak hâkimiyetin iki işareti, hutbede sultanın adının okunması ve paranın onun adına basılmasıdır. D. B. Macdonald, *Development of Muslim Theology, Jurisprudence and Constitutional Theory*, London 1903, s. 56; Azmi Özcan, "Osmanlı ve Bâbürlü Devleti Arasındaki İlişkiler"..., s.93.

⁵⁵ J. N. Sarkar, "Asian Balance of Power in the Light of Mughal-Persian Rivalry in the 16th and 17th Centuries", *Studies in the Foreign Relations of India*, Hyderabad 1975, s. 205.

⁵⁶ J.N Sarkar, s. 205.

⁵⁷ Razaulhak Şah, s. 66.

⁵⁸ Hikmet Bayur, *Hindistan Tarihi II...*, s. 89.

İran'daki temaslarından bir sonuç çıkmayınca, Osmanlı hükümdarlarından aynı temennide bulunur fakat hal ve kali hükümdarlığa ehil olmadığını göstermekle beraber mesafenin uzaklığı sebebiyle asker şevkinin imkânsız olması ve bundan başka Şah Cihan'ın dostluk için elçi göndermesi yönünden Bay Sungur'un arzusu yapılamamış ve bundan müteessir olan Bay Sungur da çıkıp gider.⁵⁹

Ekber Şah'tan sonra hükümdar olan Cihangir, saltanatının ilk yıllarında Osmanlılara karşı genelde kayıtsız kalır. Asıl adı Selim⁶⁰ olduğu halde Yavuz Sultan Selim'den dolayı bu adı kullanmayan Cihangir Tüzük-i Cihangiri adlı hatıratında dedesi Timur'un Osmanlılara karşı zaferinden iftiharla bahsetmekte ve Babürlülerin daha üstün olduğunu ima etmektedir. Osmanlılara karşı gösterilen kayıtsızlıkta muhtemelen onun Safavîlerle olan dostluğunun da payı vardı. Fakat bir süre sonra Babürlülerle Safevîler arasında ihtilaf baş gösterince, Cihangir'in Safevîlere karşı Osmanlı ve Özbeklerle birlikte bir Sünnî ittifakı planladığı hatta bu gaye ile Sultan IV. Murad'a (1622-1640) bir mektup yazdığı görülür. Ancak bir sene sonra vefat edince bu girişim neticesiz kalır.⁶¹

Osmanlılar ve Babürlülerin ilk düzenli diplomatik ilişkileri Şah Cihan (1627-58) zamanında başlar. Selefinin planladığı Sünnî ittifakını gerçekleştirmek gayesiyle IV. Murad'a bir mektup daha yazan Şah Cihan, Mir Zarif İsfahanî adında bir de elçi gönderir.⁶² Padişah IV. Murad da Arslan Ağa adında bir elçisini zengin hediyelerle Hindistan'a gönderir ancak Osmanlı Padişahı'nın mektubunun üslubundan hoşlanılmadığı gerekçesiyle için bu irtibat devam ettirilmez. Şah Cihan'ın kendi mektubunda Osmanlı Padişahı için kullandığı ifadeler şöyle: "Müslüman sultanların Hâni, hilafet makamı için Allah tarafından seçilmiş ve Müslüman krallıklar arasında birliğin tesis edicisi." Dikkat edilirse, burada kullanılan ifadeler sade bir diplomatik nezaket göstergeleri olmanın ötesinde anlamlar taşımaktadır.⁶³

Cihangir'den sonra Babürlü ile Osmanlı ilişkilerinde yaşanan kısa durgunluktan sonra ilk adım 1649'da Padişah IV. Mehmet tarafından atılır. Orta Asya'da devam eden karışıklıklar ve hanlıklar arasındaki kavgaların sona erdirilmesi için Babürlü desteğinin sağlanması amacıyla Seyyid Muhiddin adında bir elçi Hindistan'a gönderilir. Şah Cihan'ın verdiği destekle birlikte Safevîlere karşı bir Babürlü Osmanlı ve Özbek Sünnî cephesi oluşturmayı düşünür ancak somut bir adım atılmaz.

Osmanlı-Hint münasebetleri Evrengzib Şah (1658-1707) zamanında biraz zayıfladıysa da âlim ve şairlerin ilmi ve edebi eserlerinin karşılıklı etkisi devam eder. Osmanlı'nın başarılarından Hindistan Müslümanlarının oldukça memnun olması bu bağların kopmamasını sağladı. İlişkilerin zayıflamasının nedenleri arasında Evrengzib'e İslam dünyasının her tarafından cülus tebrikleri geldiği halde Osmanlıların kayıtsız kalması; Evrengzib'den sonra Hindistan'a hâkim olan kargaşa

⁵⁹ İ.H.Uzunçarşılı, s. 264.

⁶⁰ Yavuz Ercan..., s.156.

⁶¹ Azmi Özcan, "Osmanlı ve Bâbürlü Devleti Arasındaki İlişkiler"..., s.95.

⁶² Brian Prasad, *History of Cihangir*, Allahabad, 1962, s.317.

⁶³ Azmi Özcan, "Osmanlı-Hindistan Münasebetleri"..., s. 85.

ve dağınıklık olarak gösterilmekte. Hindistan’da İngilizlerin hâkimiyeti başlamıştı.⁶⁴ İngilizlere karşı halk hâlâ güçlü ve ayakta olan Osmanlı’ya büyük yakınlık duymaktadır.⁶⁵

D.Osmanlı Padişahı II. Süleyman’ın Alemgir’e Mektubu

Hindistan padişahı I. Alemgir 50 yıl süren (1658-1707) saltanatı sırasında pek çok yabancı elçi kabul eder ve kendisi de yabancı ülkelere pek çok elçi gönderir. I. Alemgir kendi devrinde IV. Mehmed, II. Süleyman, II.Ahmed, II. Mustafa ve III. Ahmed’ten hiçbirine elçi göndermez ve yalnız II. Süleyman’dan kendisine elçi gelir.⁶⁶ I. Alemgir’in Osmanlı Devletiyle olan diplomatik görüşmeleri neticesi, iki hükümdarlık arasında mektuplaşmalar olur. Bunlarda en önemli amaç tabii ki karşılıklı çıkar ilişkisidir. Burada bu mektupları uzun uzadıya vermek mümkün değil.⁶⁷

İngilizlerin Hindistan hâkimiyetlerinin ardından Osmanlı-Babürlü münasebetleri oldukça zayıflar. Ancak üç yıl sonra yeni bir Hint elçisinin gelir ve buna karşılık olarak da Osmanlı elçisi gönderilir. Osmanlılarla, Babürlüler arasındaki ilişkiler mesafenin uzaklığı nedeniyle siyasi bir mecrada gelişmez. Osmanlıların İran’a karşı hasmane tavırları ve bunun için Özbek Devleti’nin kuvvetlenmesi tehlikesini gören Babürlüleri, Osmanlılara cephe almaya iter. Nitekim bu konuda Ekber Şah’ın Abdullah Han’a mektup gönderdiği iddia edilir.⁶⁸

Osmanlı İmparatorluğu’nun 18. Yüzyılda Hindistan ile münasebeti yok denecek kadar azdır.⁶⁹ Babürlüler, bir yandan ortaya çıkan kısır çekişmeler ve hâkimiyet kavgaları, diğer taraftan Batı’nın teknik alandaki üstünlüğüne duyulan hayranlığın bir sonucu olarak yüksek askerî makamlara getirilen Avrupalıların tertipleriyle iyice sarsıldı. Bundan istifade eden İngilizler artık iyice Hindistan’da yerleşmeye başlar. Babürlüler üzerindeki etkiyi artıran egemen güç, her geçen gün bölgedeki üstünlüğü kabul ettirir.1803 yılında Delhi’yi kuşatan İngilizler yönetimi fiilen üstlenir ve 15 yıl içinde ülkenin büyük kısmına yerleşir. 1849’da ise Hindistan’da tam anlamıyla bağımsız olan hiçbir devlet kalmaz.⁷⁰

E.Malabar ve Meysor Sultanlıkları ve Osmanlı Devleti

Kaynaklarda Hindistan’a yerleşen İngilizlere karşı Malabar sultanlarının (1772-1780-1784) yardım talepleri Osmanlı-Rus Savaşı’nın etkisiyle (1774) Osmanlı tarafından karşılıksız bırakılmak zorunda kalır. Osmanlı’nın bu dönemde nüfuzu oldukça iyidir. İngiliz hâkimiyetine karşı hep Osmanlıdan yardım beklediler. Bunu iyi bilen İngilizler gerektiğinde kendilerini

⁶⁴ Salim Cönce, “Türk İstiklal Mücadelesi”..., s. 133.

⁶⁵ Azmi Özcan, “Osmanlı-Hindistan Münasebetleri”..., s. 86.

⁶⁶ Jadunath Sarkar, *History of Aurangzib*, c.III, s. 118.

⁶⁷ Hikmet Bayur, “Osmanlı Padişahı N. Süleyman’ın Gurkanlı Padişahı I. Alemgir’e Mektubu” *Belleten*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1950, s.269.

⁶⁸ Hikmet Bayur, *Hindistan Tarihi*..., s. 225-226.

⁶⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, 150vd.

⁷⁰ Salim Cönce, “Türk İstiklal Mücadelesi”..., s.133vd.

Osmanlıya yardım ediyor gibi göstererek Hintli Müslümanların sempatisini kazanmaya çalışır. Daha sonraki tarihlerde Batı Hindistan'ın güneyine doğru uzanan büyük bir ülke olan Malibar veya Malabar'da bulunan İslam hükümdarlığıyla da görüşmeler olur.⁷¹

Güney Hindistan'ın Dekken taraflarında Maysor Sultanı olan Tipu ile Osmanlı hükümdarlarından I. Abdülhamid ve III. Selim arasında hem siyasi hem de ticari olmak üzere yazışmalar olmuştur. Tipu Sultan yazdığı mektuplarda Osmanlı Devleti'nden bazı isteklerde bulunur ve aynı zamanda İngilizlere karşı başarılarını bildirmek üzere kendi değerli komutanlarından Gulam Ali Han, Şah Nurullah ve Lutuf Ali Beyleriyle 320 kişiden oluşan bir elçilik heyetini, birtakım hediyelerle İstanbul'a gönderir. Tipu Sultan, Farsça olan mektubunda Hindistan'ın son zamanlarındaki durumu ve ticaret için gelen sömürgecilerin vaziyetlerini ve bunlara karşı faaliyetleri de bildirir.⁷²

Sonuç olarak iki ülke halkı arasında karşılıklı bir ilginin gelişmesine rağmen söz konusu dönemlerde iki devlet arasında yoğun bir irtibatın olmaması bazı nedenlere bağlanabilir. Her iki devlette de devamlı bir diplomatik temsilci bulundurma geleneğinin sonradan başlaması mezkur zaman diliminde sadece belirli bir görevle geçici ziyaretler yapılmasına neden olur. Osmanlıların Özbeklerle olan yakınlığının iki devlet arasında soğumaya neden olduğunu söylemek de mümkün. Hâlbuki başlangıçtan itibaren Babürlüler mütemadiyen Özbeklerle bir çatışma içerisinde olmuştur. Tarih kitaplarına Babürlülerin Timur soyundan olmaları da bir diğer mesele olarak sunulmaktadır.

Diğer yandan her iki devletin coğrafi olarak birbirine uzak olması ilişkilerin gelişmesine önemli bir engel teşkil etmiştir. Mesafenin uzaklığı ticari ilişkilerin kurulmasına da imkân vermemiştir. Bütün bunlara rağmen Safeviler, zaman zaman her iki devleti iş birliği arayışına sürüklemişse de bundan da bir sonuç alınmamıştır. Osmanlı-Hint ilişkilerinde Osmanlıların izlediği şark politikasının önem arz eder. Bu politika, deniz ve karada olmak üzere iki yönlü uygulanmıştır. Denizde, Hindistan kıyılarına yerleşmeye çalışan Portekizlileri; karada Şii mezhebinin kurucusu olan Safevileri hedef almışlardır.

Denizde ilk faaliyetler Kanuni Sultan Süleyman zamanında Hadım Süleyman Paşa'nın Osmanlı donanması ile Hint sularına gönderilmesiyle başlamıştır. Amaç, Osmanlı prestij ve nüfusunu artırmak, aynı zamanda da Osmanlı yönetimine zarar verici bir unsur haline getirip üstünlük kurmaktan ibaretti. Kısacası, Hint boylarında Portekizler kadar güçlü deniz kuvvetlerine sahip bir devlet yoktu. Böyle bir durumda Osmanlılar Portekizlileri kovarak Hint Okyanusu ve Basra Körfezine hâkimiyet kurabilirlerdi.

Osmanlı Devleti coğrafi konumu ve dış siyaseti açısından özellikle Kanuni Sultan Süleyman döneminden itibaren Avrupa'ya dönük olmasına, Avrupa'daki ilişkiler ve diplomasisi ile yakından ilgilenmiş olmasına rağmen, doğusundaki dünyaya özellikle Hindistan Devleti ile arasında oluşan diplomatik kültürel ve ekonomik dünyaya ortak olmuş ve onu etkilemiştir.

Osmanlılar I. Selim'den sonra, Babürlüler de Babür'den sonra nispeten barışçıl bir tavır sergilemişlerdir. Bu imparatorluklar arasında yaşanan mücadele, rekabetler, yayılma amacından

⁷¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, s. 155.

⁷² Hikmet Bayur, "Maysor Sultanı Tipu ile Osmanlı Padişahlarından I. Abdülhamid ve III. Selim Arasındaki Mektuplaşma", *Bellekten* (Mart- 1948) XII/47, Ankara, s. 617vd.

ziyade stratejik ve ekonomik açılardan önem taşıyan ancak kültürel, dinsel ve siyasal açılardan farklı özelliklere sahip belirli tampon bölgeler oluşmasına neden olmuştur. İmparatorluklar arası rekabetler ya bu bölgeler üzerinde kontrolü sağlama ya da diğer tarafın kontrolüne geçmesini önlemek çerçevesinde yapılmıştır. İmparatorluklar ya barışı devam ettirmek için ya da o sırada rekabet halinde bulunduğu imparatorluğa karşı diğerinin desteğini almak ya da tarafsızlığını sağlamak için diplomatik manevralarda bulunmuşlardır. Osmanlı-Hint arasındaki münasebetler de işte bu çerçevede devam etmiş kültürel ortaklıklar ve alışverişler XVI-XVII. yüzyıllarda ağırlık kazanmıştır.

Osmanlıların şark siyaseti 16.yüzyıl siyasi ve askerî bölgesel sınırların oluştuğu, siyasi hareketliliğin nispeten azaldığı, buna karşılık kültürel, entelektüel ve ticari hareketliliğin arttığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı-Hint hükümdarları arasında gerçekleştirilen münasebetler sonucu gelişen siyasi, kültürel ve diplomatik münasebetler diğer yüzyıllarda da büyük oranda devam etmiştir.

SONUÇ

Sonuç olarak iki ülke halkı arasında karşılıklı bir ilginin gelişmesine rağmen söz konusu dönemlerde iki devlet arasında yoğun bir irtibatın olmaması bazı nedenlere bağlanabilir. Her iki devlette de devamlı bir diplomatik temsilci bulundurma geleneğinin sonradan başlaması mezkur zaman diliminde sadece belirli bir görevle geçici ziyaretler yapılmasına neden olur. Osmanlıların Özbeklerle olan yakınlığının iki devlet arasında soğumaya neden olduğunu söylemek de mümkün. Hâlbuki başlangıçtan itibaren Babürlüler mütemediyen Özbeklerle bir çatışma içerisinde olmuştur. Tarih kitaplarına Babürlülerin Timur soyundan olmaları da bir diğer mesele olarak sunulmaktadır. Diğer yandan her iki devletin coğrafi olarak birbirine uzak olması ilişkilerin gelişmesine önemli bir engel teşkil etmiştir. Mesafenin uzaklığı ticari ilişkilerin kurulmasına da imkân vermemiştir. Bütün bunlara rağmen Safeviler, zaman zaman her iki devleti iş birliği arayışına sürüklemişse de bundan da bir sonuç alınamamıştır.

Osmanlı-Hint ilişkilerinde Osmanlıların izlediği şark politikası önem arz eder. Bu politika, deniz ve karada olmak üzere iki yönlü uygulanmıştır. Denizde, Hindistan kıyılarına yerleşmeye çalışan Portekizlileri; karada Şii mezhebinin kurucusu olan Safevileri hedef almışlardır.

Denizde ilk faaliyetler Kanuni Sultan Süleyman zamanında Hadım Süleyman Paşa'nın Osmanlı donanması ile Hint sularına gönderilmesiyle başlamıştır. Amaç, Osmanlı prestij ve nüfusunu artırmak, aynı zamanda da Osmanlı yönetimine zarar verici bir unsur haline getirip üstünlük kurmaktan ibaretti. Kısacası, Hint boylarında Portekizler kadar güçlü deniz kuvvetlerine sahip bir devlet yoktu. Böyle bir durumda Osmanlılar Portekizlileri kovarak Hint Okyanusu ve Basra Körfezine hâkimiyet kurabilirlerdi.

Osmanlı Devleti coğrafi konumu ve dış siyaseti açısından özellikle Kanuni Sultan Süleyman döneminden itibaren Avrupa'ya dönük olmasına, Avrupa'daki ilişkiler ve diplomasisi ile yakından ilgilenmiş olmasına rağmen, doğusundaki dünyaya özellikle Hindistan Devleti ile arasında oluşan diplomatik kültürel ve ekonomik dünyaya ortak olmuş ve onu etkilemiştir.

Osmanlı-Hint arasındaki bölgesel sınırlar ve bölgesel rekabetlere rağmen bu sınırlar uzun süre değişmemiştir. İmparatorluk arasındaki ilişkilerde barış dönemlerinden çok çatışma dönemlerine bakılmış olduğundan genellikle sürekli bir mücadelenin yaşanmış olduğu düşünülmektedir.

Osmanlılar I. Selim'den sonra, Babürlüler de Babür'den sonra nispeten barışçıl bir tavır sergilemişlerdir. Bu imparatorluklar arasında yaşanan mücadele, rekabetler, yayılma amacından ziyade stratejik ve ekonomik açılardan önem taşıyan ancak kültürel, dinsel ve siyasal açılardan farklı özelliklere sahip belirli tampon bölgeler oluşmasına neden olmuştur. İmparatorluklar arası

rekabetler ya bu bölgeler üzerinde kontrolü sağlama ya da diğer tarafın kontrolüne geçmesini önlemek çerçevesinde yapılmıştır. İmparatorluklar ya barışı devam ettirmek için ya da o sırada rekabet halinde bulunduğu imparatorluğa karşı diğerinin desteğini almak ya da tarafsızlığını sağlamak için diplomatik manevralarda bulunmuşlardır. Osmanlı-Hint arasındaki münasebetler de işte bu çerçevede devam etmiş, kültürel ortaklıklar ve alışverişler 16-17.yüzyıllarda ağırlık kazanmıştır.

Osmanlıların şark siyaseti 16.yüzyıl siyasi ve askerî bölgesel sınırların oluştuğu, siyasi hareketliliğin nispeten azaldığı, buna karşılık kültürel, entelektüel ve ticari hareketliliğin arttığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı-Hint hükümdarları arasında gerçekleştirilen münasebetler sonucu gelişen siyasi, kültürel ve diplomasi bağları diğer yüzyıllarda da aralıklı olarak devam etmiştir.

KAYNAKÇA

- AHMED, Aziz, 1995, Hindistan'da İslam Kültürü Çalışmaları (nşr.,L.Boyacı) İnsan Yayınları, İstanbul
- AYYUBI, N.Akmal,1972, A proposal for research on Indo- Turkish Relations, Institute of İslamic Studies, Aligarh Müslim University, Aligarh, India
- BAYUR, Hikmet, 1947, Hindistan Tarihi, I-III, Türk Tarih Kurumu, Ankara
- BAYUR, Hikmet, 1950, "Osmanlı Padişahı II. Süleyman'ın Gurkanlı Padişahı I. Alemgir (Evrengzib)'e Mektubu", Belleten, XIV (54).
- BAYUR, Hikmet, 1948, "Maysor Sultanı Tipu ile Osmanlı Padişahlarından I.Abdülhamid ve III.Selim Arasındaki Mektuplaşma", Belleten, XII/47, Ankara
- BOSWORTH, C.E.,1980, İslam Devletleri Tarihi, (nşr. E.Merçil), İstanbul
- BEGÜM Gülbeden, 1944, Hümâyunnâme (nşr. A.Yelgar-E. Manyas), Ankara.
- CÖHCE, Salim, 2008, "Büyük Ortadoğu Projesi Bağlamında Hindistan ile Ortadoğu Arasındaki Tarihî Bağlar ve Güncel İlişkiler", Akademik Bakış, II/III
- CÖHCE, Salim, 2006, Türk İstiklal Mücadelesi ve Hindistan, Tarihte Türk-Hint İlişkileri Sempozyumu (31 Ekim-1 Kasım 2002) , Kongreye Sunulan Bildiriler, Ankara
- CÖHCE, Salim, 2001, "İlk Çağda Hindistan'da Türk Varlığı", Hindistan Türk Tarihi Araştırmaları I/1 (Ocak-Haziran), Malatya
- CÖHCE, Salim, 2002, "Gaznelilerin Hindistan Hâkimiyetleri" Türkler IV, Ankara
- CÖHCE, Salim, 2002, "Hindistan'da Kurulan Türk Devletleri", Türkler VIII, Ankara
- ÇAĞLAYAN, H. Hilal, 2005, Ekber Şah Döneminde Hindistan, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- DUMAN, Selçuk, 2014, "Atatürk Dönemi Türkiye Hindistan İlişkileri", Turkish Studies, Volume XIV/IV (Spring), Ankara

- DURAK, Neslihan, 2001, “Hind Sularında Portekiz Hâkimiyetinin Tesisi”, Hindistan Türk Tarihi Araştırmaları, I/1 (Ocak-Haziran)
- ERCAN Yavuz, 2002, “Yavuz Sultan Selim”, Türkler IX, Ankara
- GALİP, Mübarek; GÖMEÇ, Y. Saadettin, 2000, Hindistan’da Türkler, Berikan Yayınevi, Ankara
- İNAN, Kenan, 2002, “Hint Okyanusu-Portekiz”, Türkler IX, Ankara
- KONUĞU, Enver, 1989, Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, İstanbul
- KONUĞU, Enver, 1987, Hindistan’da Kurulan Türk Devletleri (1120-1414), Tarihte Türk Devletleri I, Ankara
- KULKE Hermann, 2001, Hindistan Tarihi, (nşr: M.Günay), İmge Yayınevi, Ankara
- KURTOĞLU Fevzi, 1943, XVI. Asırda Hind Okyanu’sunda Türkler ve Portekizliler, İkinci Türk Tarih Kongresi, (İstanbul 20-25 Eylül 1937), İstanbul
- LEWIS, B., 1968, The Mughals and the Ottomans, Pakistan.
- MACDONALD, D. B. 1903, Development of Muslim Theology, Jurisprudence and Constitutional Theory, London
- MAHAJAN, V. D., 1970, The Sultanate of Delhi, Delhi
- MERÇİL, Erdoğan, 2002, “Gazneliler ve Hindistan”, Türk-Hint İlişkileri Sempozyumu Bildirileri, (31 Ekim-1 Kasım) Kongreye Sunulan Bildiriler, Ankara
- MERÇİL, Erdoğan, 1989, Gazneliler Devleti Tarihi, Ankara
- MUGHUL, M. Yakup, 1974, Kanuni Devri Osmanlı-Hint Politikası ve Osmanlı-Hint Münasebetleri, İstanbul
- ÖZBARAN, Salih, 1971, “Osmanlı İmparatorluğu ve Hint Yolu”, İÜEFTD, Tarih Dergisi 31, İstanbul
- ÖZCAN, Azmi, 2002, “Osmanlı ve Bâbürlü Devleti Arasındaki İlişkiler”, Türkler VIII, Ankara
- ÖZCAN, Azmi, 1998, “Osmanlı-Hindistan Münasebetleri”, İslam Ansiklopedisi XVIII.

PRASAD, B., 1932, History of Cihangir, Allahabad

SARKAR, Jadunath, 1912, History of Aurangzib, Calcutta

SARKAR, Jadunath, 1975, Asian Balance of Power in the Light of Mughal-Persian Rivalry in the 16th and 17th Centuries, Studies in the Foreign Relations of India, Hyderabad

ŞAH, Razaulhak, 1960, 16.yy.da Osmanlıların Şark Meselesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara

ŞAHİN, H. Hilal, 2014, Ekber Şah ve Dinî Reformu, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara

ŞAHİN, H. Hilal, 2014, “Babürlülerin Etnik Menşei Hakkında Bir Mülâhaza”, (Hacettepe Üniversitesi, II. Uluslararası Genç Halkbilimciler Sempozyumu), Ankara

UZUNÇARŞILI, İ.Hakkı, 2011, Osmanlı Tarihi III, Ankara

YILDIRIM Muhammet, 2001, XVI. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin Kızıldeniz, Basra Körfezi, Yemen ve Habeşistan Politikaları, (Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta